

Toruń, 30.09.2015 r.

*dr hab., prof. UMK Joanna Marszałek-Kawa*  
*Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych*  
*Uniwersytetu Mikołaja Kopernika*  
*Katedra Systemu Politycznego RP*

Strona | 1

## **R E C E N Z J A**

rozprawy doktorskiej Pani mgr Joanny Staškowiak  
nt. ***Rola i znaczenie Parlamentu Europejskiego w kształtowaniu Wspólnej  
Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej***, przygotowanej pod  
kierunkiem naukowym prof. zw. dr. hab. **Michała Klimeckiego**. Wydział  
Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika,  
Toruń 2015, ss. 298.

### **1. Ocena dotychczasowego dorobku naukowego, osiągnięć dydaktycznych oraz aktywności organizacyjnej**

Pani mgr Joanna Staškowiak w 2009 roku ukończyła studia magisterskie na kierunku stosunki międzynarodowe na Wydziale Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Praca Kandydatki, która nosiła tytuł „Pozycja Quebecu w kanadyjskim systemie federacyjnym a dążenia prowincji do uzyskania suwerenności” w konkursie im. Prof. Nancy Burke Polskiego Towarzystwa Badań Kanadyjskich w 2009 r. uznana została za najlepszą kanadyjską pracę magisterską w Polsce. W latach 2007–2009 Pani magister za wybitne

osiągnięcia w nauce otrzymała stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W 2010 r. otrzymała nagrodę im. prof. Stefana Mellera dla najlepszej absolwentki kierunku stosunki międzynarodowe UMK w Toruniu.

Strona | 2

W moim przekonaniu godna pochwały jest międzynarodowa aktywność pani Magister, która w dużej mierze wiąże się z Jej biegłą znajomością języka angielskiego i francuskiego. W latach 2007–2008 Doktorantka realizowała więc roczne studia na Université Paris – Sorbonne (Paris IV). Z kolei w latach 2010–2011 Pani mgr Joanna Staškowiak prowadziła działalność naukowo-badawczą m.in. w ramach stażu w Dyrekcji Generalnej ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu Komisji Europejskiej, w jednostce H3 – Badania naukowe i rozwój w dziedzinie bezpieczeństwa. W tym czasie współpracując z instytucjami Unii Europejskiej realizowała kilka ważnych projektów badawczych, w tym w szczególności warto zaznaczyć: 1. *Cyber Security of the EU: the Current State of Play*, 2. *Polish Presidency of the EU Council – reflecting the Presidency priorities into the programme of the Security Research Conference 2011*. W 2012 r. odbywała staż w Parlamencie Europejskim w biurze posła Krzysztofa Liska.

Kandydatka od czasu zakończenia studiów magisterskich podejmuje również szeroką działalność popularyzatorską, wygłaszając referaty na wielu konferencjach naukowych w Polsce, także mających charakter międzynarodowy. Co warto w tym miejscu podkreślić, pani Joanna Staškowiak posiada także doświadczenie w zakresie organizowania tego typu wydarzeń. W dalszej karierze naukowej Doktorantki należałoby jednak wzmocnić popularyzatorską stronę aktywności naukowej zagranicą.

Do recenzenta należy również zadanie dokonania pewnej oceny dorobku naukowego Doktorantki. W moim przekonaniu jest on wystarczający, choć pozostawia pewien niedosyt. Przy takich predyspozycjach, wiedzy, doświadczeniu zdobytym podczas zagranicznych staży i wreszcie znajomości języków obcych należałoby oczekiwać większej aktywności Kandydatki na tym polu. Doktorantka jest autorką i redaktorem kilku publikacji, w tym m.in. przygotowanej we współpracy z W. Dzianisavą i P. Juskiewiczem redakcji monografii pt. *Kresy Wschodnie i Ludzie Stamtąd*, Warszawa 2010 oraz publikowanych na łamach czasopism i w pracach zbiorowych artykułów.

Kandydatka posiada doświadczenie dydaktyczne. W latach 2010–2013 prowadziła konwersatoria z przedmiotu *Integracja Europejska, Prawo autorskie, Podstawy statystyki i demografii*.

## **2. Ocena rozprawy doktorskiej**

Problem deficytu demokracji w Unii Europejskiej, jak również pozycja Parlamentu Europejskiego i parlamentów narodowych w unijnym procesie decyzyjnym są przedmiotem szerokiej refleksji naukowej wśród politologów, prawników, filozofów, ekonomistów, jak również uczonych reprezentujących inne dyscypliny naukowe. Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Joanny Staškowiak pt. *Rola i znaczenie Parlamentu Europejskiego w kształtowaniu Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej* podejmuje jednak problem, który nie został dotychczas właściwie przebadany, opisany i naukowo oceniony w polskiej politologicznej literaturze przedmiotu. Z tym większym zainteresowaniem należy pochylić się nad ambitnymi zamierzeniami badawczymi podejmowanymi przez Autorkę.

Jak słusznie zauważa mgr Joanna Staškowiak, decyzje w zakresie Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej (*Common Security and Defence Policy, CSDP*) podejmuje złożona Rada. Część zadań realizuje również Europejska Służba Działań Zewnętrznych. W związku z prymatem podmiotów wykonawczych na tym polu pojawiają się głosy o konieczności stworzenia ram kontroli parlamentarnej nad przyjmowanymi ustaleniami. Te rozbieżności pomiędzy traktowaniem CSDP jako tradycyjnej domeny rządowej a opiniami wskazującymi na konieczność zwiększenia uprawnień PE i parlamentów narodowych w tym obszarze w gruncie rzeczy znajdują wyraz w kolejnych projektach zmian traktatowych. PE ma szansę – jak zauważa Autorka – zajmować silniejszą pozycję w instytucjonalnym systemie UE, jeśli skutecznie będzie realizował przyznane mu w Traktatach uprawnienia o charakterze konsultacyjnym, informacyjnym i budżetowym, jak również podejmie konsekwentne wysiłki zamierzające do wprowadzenia reform CSDP. Zgadzam się także ze zdaniem Pani Magister, że intensyfikacja procesów integracyjnych, które obejmują *coraz to nowe płaszczyzny w dziedzinie polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony rodzi postulaty zwiększenia nad nią kontroli parlamentarnej. Parlament Europejski dzięki swoim zasobom (eksperckim, informacyjnym, finansowym) może skutecznie wspomagać parlamenty narodowe w jej sprawowaniu* (s. 10).

Powołanie Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej miało stanowić kolejny ważny etap w sferze budowania innej jakości integracji europejskiej. Ambicją europejskich dysydentów było utworzenie wspólnej obrony i powołanie wspólnej armii posiadającej rzeczywisty potencjał wojskowy w zakresie prowadzenia operacji wojskowych. Jak wskazuje Kandydatka, od chwili utworzenia CSDP „Unia

przeprowadziła łącznie 32 misje i operacje, z których 16 sfinalizowano, zaś 16 trwa” (s. 7), warto jednak odnotować, że większość tych kosztownych operacji miała charakter humanitarny lub policyjny. Unia Europejska (UE) od chwili powstania wykazywała znaczącą ambicję dążąc do uzyskania statusu supermocarstwa, a tym samym do ustanowienia własnej niezależności wobec kierunków polityki USA. Kolejne kryzysy polityczne (kryzys iracki, wiosna arabska, kryzys finansowy eurolandu, kryzys ukraiński, kryzys uchodźców) dobitnie świadczą o tym, że proliferacja uprawnień na polu traktatowym przyznawanych poszczególnym instytucjom nie podnosi poziomu bezpieczeństwa państw unijnych. Co więcej, brak możliwości wypracowania jednolitego stanowiska wobec tak ważnych problemów dowodzi upadku idei CSDP, która miała stanowić fundament uczynienia z UE globalnego mocarstwa. Unilateralizm w UE, dominacja partykularnych interesów w sferze polityki zagranicznej pozbawiły skuteczności, a wręcz doprowadziły do erozji CSDP. W moim przekonaniu słuszna jest opinia, zgodnie z którą bez zbudowania wspólnej polityki zagranicznej nie może być mowy o stworzeniu skutecznej Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Nie mogę zgodzić się więc ze stanowiskiem Autorki, która we Wstępie do pracy wskazuje, że „Pierwotna współpraca w obszarze bezpieczeństwa i obrony ograniczała się do pozbawionych strategii negocjacji międzyrządowych. Z czasem dojrzała jednak do wyłonienia wysoko zinstytucjonalizowanego reżimu, w którym państwa członkowskie wypracowały spójną koncepcję bezpieczeństwa”. Ponadto, w moim przekonaniu nader optymistycznie brzmią zapowiedzi, zgodnie z którymi antidotum na zjawisko „przemęczenia CSDP” (ang. *CSDP fatigue*), a tym samym problem małego zaangażowania rządów, jest większa aktywność PE, jako instytucji przejmującej funkcję architekta innowacji traktatowych

w tej dziedzinie”(s. 13). Jestem ciekawa stanowiska Autorki i tym samym chciałbym prosić o wyjaśnienie, czym zdaniem Doktorantki jest wspólna koncepcja bezpieczeństwa oraz przedstawienie własnej opinii, jak w rzeczywistości jest ona realizowana przez państwa członkowskie.

Strona | 6

Bezspornie problem deficytu demokracji w Unii Europejskiej stanowi przedmiot rozważań rozwijany przez wielu autorów. Recenzowana rozprawa doktorska stanowi jednak pewne *novum* i z tego punktu widzenia należy ją rozpatrywać jako oryginalne dzieło. Autorka mniejszą bowiem uwagę poświęca kompetencjom Parlamentu Europejskiego w UE. Swoje analizy koncentruje na ustaleniu, jak w praktyce Parlament te uprawnienia wykorzystuje. Tym samym Kandydatka łączy rozważania o charakterze teoretycznym z empirycznym poznaniem.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska posiada przejrzystą, przemyślaną oraz logicznie spójną strukturę. Układ pracy, z punktu widzenia konstrukcji rozprawy naukowej, jest właściwy. Tytuł pracy trafnie i precyzyjnie określa przedmiot zawartych w niej rozważań, choć mój mistrz zwykł mawiać, że „rola” to może być w teatrze. Mając w pamięci Jego słowa uważam, że lepiej brzmiałby tytuł pozbawiony wyrazów „rola i znaczenie”. Obecnie poloniści dopuszczają jednak – o dziwo – jako tzw. normę użytkową, stosowane przez Autorkę znaczenie słowa „rola”.

Dysertacja autorstwa Pani mgr Joanny Staškowiak składa się ze *Wstępu*, pięciu problemowych rozdziałów (Rozdział I. pt. *W poszukiwaniu miejsca dla Parlamentu Europejskiego: wyjście poza międzyrządową wizję integracji w obszarze bezpieczeństwa i obrony*, Rozdział II. pt. *Formy nadzoru Parlamentu Europejskiego nad działaniami instytucji wykonawczych w obszarze CSDP: zdolność oddziaływania na*

*podejmowane decyzje*, Rozdział III. pt. *Budżet misji cywilnych i operacji wojskowych UE: oddziaływanie PE na proces i mechanizmy finansowania CFSP/CSDP*, Rozdział IV. pt. *Udział PE w formułowaniu celów i zadań realizowanych przez Unię Europejską w obszarze CSDP*, Rozdział V. Strona | 7  
*Parlament Europejski w relacjach z parlamentami narodowymi: CSDP płaszczyzną rywalizacji czy współpracy?*, Podsumowania oraz obszernej i aktualnej *Bibliografii*. Całość uzupełniają: *Wykaz skrótów* oraz *Aneks*. Struktura wewnętrzna kolejnych rozdziałów jest właściwie rozbudowana, a przy tym symetryczna.

Autorka we *Wstępie* precyzyjnie określa swe zamierzenia badawcze – co stanowi ważny atut rozprawy – wskazując, że zasadniczym celem podjęcia tematu było „ustalenie pozycji Parlamentu Europejskiego w sferze kształtowania Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej” (s. 10).

Praca stanowi kompetentne i precyzyjne studium, w którym Doktorantka zastanawia się nad problemem deficytu demokracji nie tylko w kontekście uprawnień przysługujących PE. Pani mgr Joanna Staškowiak analizuje to zagadnienie szczegółowiej, rozpatrując realizację polityki bezpieczeństwa i obrony w UE, z uwzględnieniem kompetencji Parlamentu Europejskiego i parlamentów narodowych państwa członkowskich UE w tej dziedzinie. W tym kontekście wiele miejsca w swych badaniach Kandydatka poświęca na przedstawienie pozycji PE w relacjach międzyinstytucjonalnych. W recenzowanej rozprawie Autorka stawia pytania o „korzyści płynące z włączenia PE w proces decyzyjny. Zastanawia się nad tym, co Parlament wnosi do CSDP, a co wnieść może, i wreszcie, czy ma szansę stymulująco oddziaływać na postęp w tej sferze integracji?”.

Doktorantka klarownie określa granice czasowe dla badań prowadzonych w recenzowanej rozprawie. Wyznaczają je dwa spotkania Rady Europejskiej. Pierwsze wydarzenie to szczyt RE, który odbył się w Kolonii w dniach 3–4 czerwca 1999 roku, podczas którego państwa członkowskie UE podjęły decyzję o zainicjowaniu współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony. Drugie natomiast, zamykające ramy pracy, stanowi pierwsze po wejściu w życie Traktatu z Lizbony spotkanie RE poświęcone obronności, które miało miejsce w dniach 19–20 grudnia 2013 roku. Wówczas to ustalono m.in., że „na znaczeniu zyskuje współpraca w zakresie budowy zdolności do skutecznych działań obronnych, łączenia potencjałów przez państwa i wspólnego z nich korzystania. Głębszej refleksji wymaga natomiast dotychczasowa praktyka organizowania operacji zarządzania kryzysowego. Odejść należy od działań doraźnych, a skupić na takich, które wpisują się będą w wizję miejsca Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej i znajdują szerokie poparcie wśród państw członkowskich”(s. 18). Strona | 8

Główny problem badawczy pracy brzmi przekonująco. Autorka zapowiada, co też następnie konsekwentnie czyni, że w trakcie analiz poszukiwała odpowiedzi na pytanie: „czy prawdą jest, że zaangażowanie Parlamentu Europejskiego w działania w obszarze Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej przyczynią się do przeobrażeń wewnątrz tego obszaru integracji?” (s. 13–14).

Kandydatka stawia w rozprawie hipotezę główną, którą następnie udowadnia w dalszej części pracy, a która brzmi następująco: „mimo traktatowego wyłączenia z procesu podejmowania decyzji w obszarze Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony UE Parlament Europejski, dzięki maksymalnemu wykorzystywaniu swoich uprawnień oraz



umiejętności pozyskiwania nowych, jest podmiotem pobudzającym proces integracji w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony” (s. 20). Ponadto Pani mgr Joanna Staškowiak w celu właściwej wersyfikacji powyższej hipotezy określa cztery hipotezy szczegółowe: Po pierwsze przyjmuje Ona, że „Dzięki intensywnemu wykorzystywaniu uprawnień nadzoru nad CSDP, Parlament Europejski tworzy sieć powiązań międzyinstytucjonalnych, w efekcie których początkowo nieformalne praktyki przekształcają się w reguły, znajdujące akceptację u podmiotów decyzyjnych. Adaptując twierdzenie Georga Jellinka, rozstrzygnąć należy, czy „fakty rodzą prawo”. Po drugie, Kandydatka zakłada, że „tzw. *power of the purse* PE, a więc zdolność do kontrolowania działań instytucji wykonawczych poprzez blokowanie bądź nakładanie obostrzeń finansowych na przedsięwzięcia z obszaru CSDP, nie doprowadziła do istotnego wzmocnienia uprawnień konsultacyjnych i informacyjnych PE”. Doktorantka konstruując trzecią hipotezę ocenia również, że „Parlament Europejski należy do przodowników reform w łonie CSDP, będąc orędownikiem wdrażania innowacji Traktatu z Lizbony, a także pomysłodawcą nowych rozwiązań integracyjnych w sferze bezpieczeństwa i obrony”. I wreszcie zauważa, że „Wdrażanie regulacji odnoszących się do współpracy w dziedzinie CSDP pomiędzy Parlamentem Europejskim a parlamentami narodowymi, przyjętych Traktatem z Lizbony, zamiast polepszyć ich wzajemne relacje uwidocznilo opór narodowych organów ustawodawczych wobec prób wzmocnienia pozycji PE”.

Doktorantka konstruuje przy tym szereg pytań badawczych – może nawet zbyt wiele, ponieważ utrudnia to ich operacjonalizację – zastanawiając się nad tym: 1. Jaki kształt zyskują relacje Parlamentu z

instytucjami decyzyjnymi dzięki sięganiu PE po uprawnienia nadzoru w obszarze CSDP?; 2. Czy za pomocą kompetencji budżetowych – istotnej siły organów władzy ustawodawczej – PE jest w stanie zrekompensować niewielkie uprawnienia kontrolne w odniesieniu do decyzji o przeprowadzeniu misji cywilnej lub operacji wojskowej? Jakie konsekwencje dla relacji z Radą niesie wykorzystywanie karty budżetowej przez Parlament?; 3. W jakim zakresie PE kształtuje oraz wdraża postanowienia traktatowe warunkujące ewolucję CSDP?; 4. Jaką pozycję w stosunku do parlamentów narodowych zajmuje Parlament Europejski w obszarze bezpieczeństwa i obrony?; 5. Co wyróżnia Parlament Europejski na tle instytucji wykonawczych? Jakiego rodzaju wkład może wnieść w rozwój CSDP?; 6. Czy realizacja poszczególnych uprawnień przez Parlament Europejski przynosi zamierzony skutek w postaci uwzględniania jego postulatów w decyzjach innych organów Unii Europejskiej w zakresie CSDP? Jeśli tak, czy nie jest to raczej dziełem przypadku bądź innych czynników zewnętrznych, a nie zaś następstwem samej aktywności PE?; 7. Jaką rolę odgrywają funkcje kreacyjne Parlamentu Europejskiego w doborze składu i struktury podmiotów decyzyjnych w zakresie CSDP?; 9. Jakie instrumenty, strategie działania oraz kanały współpracy obiera Parlament w celu zwiększenia oddziaływania na decyzje podejmowane w obszarze CSDP? 10. Czy Parlament Europejski działa hamująco, czy stymulująco na rozwój integracji w zakresie CSDP?; 11. Jakie perspektywy dla udziału Parlamentu Europejskiego w kształtowaniu CSDP tworzą nowe mechanizmy wprowadzone Traktatem z Lizbony (m.in. stała współpraca strukturalna, współpraca międzyparlamentarna) oraz bieżące wydarzenia i wyzwania dla bezpieczeństwa, które wymagają modyfikacji

dotychczasowego modelu współpracy w ramach CSDP?; 12. W którą stronę ewoluuje pozycja PE w CSDP? Jak zmieniała się i zmienia jego aktywność w dziedzinie bezpieczeństwa i obrony?

Jestem zdania, że w badaniach na gruncie nauk społecznych niezwykle ważna jest umiejętność właściwego określenia zakresu przedmiotowego rozprawy, jej celu i hipotez. Ocenie kwalifikacji badawczych kandydata do stopnia doktora służy także ocena powiązania tych elementów z odpowiednio dobranymi metodami. Jestem zdania, że zastosowana przez Kandydatkę analiza instytucjonalno-prawną, której wybór zdeterminowany jest przez bazę źródłową pracy, jest więcej niż uzasadniona. Jak trafnie podkreśla mgr J. Staškowiak, znajomość obowiązujących przepisów prawnych pozwala na efektywne zbadanie działalności instytucji politycznych. Kandydatka wykorzystwała również metodę decyzyjną oraz deskryptywną i historyczną, choć o tych ostatnich wyraźnie nie wspomina w pracy. Podstawową techniką badawczą zastosowaną w pracy była analiza treści oraz technika indywidualnego wywiadu pogłębianego.

Niewątpliwym walorem recenzowanej rozprawy doktorskiej jest to, że rozważania Pani mgr Joanny Staškowiak oparte zostały na zróżnicowanej, solidnej, bo liczącej ponad trzydzieści stron (sic!), bazie źródłowej, w przeważającej części anglojęzycznej. Autorka krytycznie i skrupulatnie analizuje źródła prawa (akty prawa pierwotnego, akty prawa wtórnego i akty *sui generis*) i dokumenty (w tym m.in. wywiady, stenogramy z posiedzeń plenarnych), wykorzystuje także opracowania o charakterze syntetycznym i teoretycznym oraz prace mające bardziej praktyczną naturę. Czyni to zaś zgodnie z rzetelnym warsztatem naukowym oraz wymogami metodologicznymi przyjętymi w obszarze

nauk społecznych. Co warto podkreślić, dla potrzeby niniejszego opracowania Autorka przeprowadziła również kilkanaście anonimowych, eksperckich wywiadów z urzędnikami pracującymi w instytucjach Unii Europejskiej. Na bazę źródłową rozprawy – co warto podkreślić – złożyły się także harmonogramy i nagrania wybranych spotkań parlamentarnej Podkomisji do spraw Bezpieczeństwa i Obrony, Komisji Spraw Zagranicznych i posiedzeń plenarnych PE. Strona | 12

Kandydatka korzystała z internetowej bazy EUR-Lex, gromadzącej akty prawne Unii Europejskiej i prowadzonej przez jednostkę podporządkowaną Komisji Europejskiej oraz Rejestru publicznego dokumentów PE (dostępnym w wersji polskojęzycznej) oraz *Legislative Observatory* (OEIL), który pozwala monitorować przebieg procesu ustawodawczego w UE (prowadzony w dwóch wersjach językowych: angielskiej i francuskiej).

Jak już wskazałam, Autorka – stosownie do przyjętych założeń badawczych, a zwłaszcza postawionych pytań badawczych i hipotez – podzieliła tekst na pięć problemowych rozdziałów, z których każdy kończy syntetyczne podsumowanie zawierające własne oceny.

Rozdział I. recenzowanej rozprawy stanowi teoretyczną podstawę opracowania. Jego zaletą jest zebranie i krytyczne uporządkowanie wiedzy na temat Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej. Autorka znaczną część swych rozważań poświęca refleksji naukowej związanej z genezą historyczną i polityczną CSDP, jak również przeobrażeniom uprawnień PE w tym obszarze.

Autorka wskazuje, że „każdy kolejny traktat przyniósł wzrost uprawnień traktatowych Parlamentu Europejskiego w sferze polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony, daleki jednak od poziomu

proponowanego przez PE. Traktat z Maastricht wyposażył go w podstawowe uprawnienia informacyjne i konsultacyjne, jednocześnie odrzucając wysuwane przez Parlament postulaty współuczestnictwa w rozwoju CFSP i jej kontroli. W traktacie z Amsterdamu z kolei pojawiła się szansa na wzrost uprawnień budżetowych PE, lecz całkowicie pominięto dalej wysunięte koncepcje wzmocnienia instytucji ponadnarodowych zgłaszane przez Parlament. W traktacie z Nicei natomiast ponownie nieznacznie rozszerzono uprawnienia konsultacyjne i informacyjne PE, jednak zupełnie zaniechano przyjęcia postanowień, które wpłynęłyby na większą legitymizację ESDP i zaangażowanie w nią na poziomie unijnym parlamentów narodowych państw członkowskich. Obok niewielkich uprawnień traktatowych pozostaje sfera prowadzonych przez Parlament Europejski działań nieformalnych, (...) w obszarze Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa oraz Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (...): z jednej strony [PE] rozwijał praktykę intensywnych kontaktów i interakcji międzyinstytucjonalnych, dzięki którym zyskiwał między innymi nowe uprawnienia przyznawane na mocy porozumień pomiędzy instytucjami, z drugiej natomiast w pełni wykorzystywał wszystkie narzędzia formalne” (s. 48).

Dalej zaś trafnie konstatuje m.in., że „by analizując zjawisko deficytu demokracji i nie odmawiając przy tym słuszności zarzutom wyliczonym w proponowanej definicji, zwracać uwagę na specyfikę Unii Europejskiej. Zasadniczo Unia nie musi gwarantować demokracji w taki sam sposób, jak czyni to państwo narodowe, ponieważ nim nie jest” (s. 50).

Niemniej ważne są argumenty Doktorantki, która zauważa że kontrolę realizowaną przez parlamenty narodowe państw członkowskich

UE nad CSDP utrudnia w znaczącym stopniu to, że nawet efektywnie wykorzystywane posiadane instrumenty kontrolne dotyczą tylko jednego członka Rady. Tym samym uprzywilejowaną pozycję zajmuje Parlament Europejski (s. 58).

Strona | 14

W rozdziale 2., na ponad 80. stronach, Pani mgr Joanna Staškowiak omawia formy nadzoru Parlamentu Europejskiego nad działaniami instytucji wykonawczych w obszarze CSDP. Znaczna część tego fragmentu pracy dotyczy analizy takich instrumentów jak: przesłuchiwanie osób odpowiedzialnych za podejmowanie decyzji, organizowanie debat na temat postępów w rozwoju CFSP/CSDP, wspólne spotkania konsultacyjne z urzędnikami wysokiego szczebla, odbywanie wizyt w miejscu rozmieszczenia wojsk, kierowanie zapytań poselskich, wydawanie zaleceń. Zdaniem Autorki, „Skromne uprawnienia traktatowe nie muszą spychać Parlamentu Europejskiego do pozycji marginalnej. Przeciwnie, w myśl hipotezy stawianej w niniejszym rozdziale, skrupulatne oraz narastające korzystanie z uprawnień nadzoru nad CSDP pozwala Parlamentowi rozwijać sieć powiązań międzyinstytucjonalnych. To z kolei skutkuje przekształcaniem pierwotnie nieformalnych praktyk w reguły, które z upływem czasu znajdują akceptację u podmiotów decyzyjnych” (s. 64). Kandydatka trafnie zauważa, że skalę realnego wpływu legislatyw na proces decyzyjny determinuje „nie tylko wielość instrumentów nadzoru i częstotliwość ich stosowania, ale także chwila, w której mogą zostać użyte” (s. 66). Dodaje przy tym, że „Im większa zatem częstotliwość i regularność przeprowadzanych w Parlamencie debat, wysłuchań publicznych, wymiany poglądów, wspólnych spotkań konsultacyjnych – ściślej mówiąc, interakcji z instytucjami decyzyjnymi – tym większe możliwości dotarcia posłów ze swoimi poglądami do

instytucji wykonawczych oraz przedstawienia ich punktu widzenia” (s. 143).

Z punktu widzenia przyjętych zamierzeń badawczych równie wartościowe poznawczo są rozdziały 3. i 4. rozprawy. W rozdziale 3. dysertacji Doktorantka prezentuje szeroki wykład na temat możliwości oddziaływania PE na proces i mechanizmy finansowania Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Wskazuje przy tym, że „właściwość budżetowa PE rozciąga się jedynie na obszar misji cywilnych UE, nie natomiast operacji wojskowych”, podkreślając przy tym, że „nawet wysokie uprawnienia budżetowe nie są w stanie zrekompensować braku konstytucyjnej kompetencji władzy ustawodawczej do uprzedniego zatwierdzenia decyzji o wysłaniu wojsk” (s. 146). Rozdział 4. z kolei dotyczy uczestnictwa Parlamentu Europejskiego w kształtowaniu celów i zadań UE w dziedzinie CSDP. Doktorantka prezentuje nowe możliwości oddziaływania PE w obszarze bezpieczeństwa i obrony. W ocenie mgr Joanny Staškowiak, „W dyspozycji Parlamentu leży zatem szeroka gama narzędzi, których stosowanie może przekładać się na stopień oddziaływania PE na różne płaszczyzny funkcjonowania Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony UE. (...) Jedną z możliwości jest zabieganie o głos przy podejmowaniu decyzji w sprawie wszczęcia misji lub operacji. Inną natomiast stanowi promowanie działań na rzecz tworzenia technologii i budowy potencjału. Jego kompetencje pozwalają mu być aktywnym na wszystkich etapach tego procesu: począwszy od promowania badań w dziedzinie obronności w UE, poprzez nakłanianie do przyjmowania aktów prawnych służących podniesieniu konkurencyjności europejskiego rynku wyposażenia obronnego, a skończywszy na propagowaniu w ramach programów badawczych i rozwojowych

budowania zdolności w innych dziedzinach, znajdujących potem zastosowanie także w obszarze CSDP”(s. 198). Autorka dowodzi, że traktatowe wyłączenie możliwości Parlamentu w zakresie przyjmowania aktów prawodawczych w obszarze CSDP (art. 24 ust. 1 TUE) nie oznacza, że nie korzysta w praktyce (pośrednio i w ograniczonym stopniu) z uprawnień legislacyjnych w tej dziedzinie (s. 217). Strona | 16

Rozdział ostatni, piąty, jest wysoce pouczającym kompendium na temat współpracy PE z parlamentami narodowymi w obszarze Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Kandydatka zastanawia się czy wzajemne relacje między tymi podmiotami mają charakter kooperacji czy jednak rywalizacji. Zdaniem J. Staškowiak, wejście w życie Traktatu z Lizbony nie tylko nie wzmocniło podstaw wzajemnej współpracy PE z Parlamentami narodowymi, ale wywołało poważny sprzeciw krajowych zgromadzeń przedstawicielskich wobec prób wzmocnienia pozycji Parlamentu w europejskim procesie decyzyjnym (s. 248).

Autorka konstatuje, że „Świadomość konieczności zaangażowania parlamentów płynie (...) z obaw, że – wykluczone i zmarginalizowane – mogą przyjmować postawy opozycyjne wobec procesów integracyjnych” (s. 219). Co więcej, istniejące pomiędzy legislatywami różnice określają jakość współpracy międzyparlamentarnej w obszarze CSDP oraz wpływają na efektywność nadzoru parlamentarnego na poziomie europejskim. Bezspornie kontrola działań rządów w Unii Europejskiej przez parlamenty zależy od zakresu przysługujących im uprawnień. Jej efektywność w obszarze CSDP determinują m.in. określone przez Hansa Borna i Heinerja Hänggi’a trzy czynniki, tj. *authority* (umocowanie), *ability* (zdolności) oraz *attitude* (ustosunkowanie). Chciałabym prosić



Kandydatkę o dokonanie charakterystyki polskiego parlamentu w oparciu o w/w klasyfikację.

Zasadniczą część rozważań zaprezentowanych w *Podsumowaniu* stanowią odpowiedzi na sformułowane we *Wstępie* pytania. Wnioski zawarte w tej części rozprawy doktorskiej jednoznacznie dowodzą znacznej wiedzy Kandydatki oraz umiejętności syntezy i formułowania wniosków. Ciekawe jest spostrzeżenie Kandydatki, zgodnie z którym PE częściej „rezygnuje z krótkofalowych korzyści w zamian za perspektywę dużych zysków w przyszłości. Dążąc do zwiększenia szans na powodzenie tej strategii, Parlament wykorzystuje jedne obszary polityki przeciwko drugim. Forsuje stosowanie tzw. pakietów zbiorczych (ang. *package deals*), których istotą jest łączenie procesu decyzyjnego odnoszącego się do jednej kwestii z decyzjami w innym obszarze, w którym Parlament posiada na przykład wysokie uprawnienia formalne”. W tym miejscu naturalnie rodzi się pytanie o konkretny przejaw takiej strategii podejmowanej w działaniach przez PE. Doktorantka wskazuje w pracy jeden przykład, skoro jednak pojawia się taki wniosek, chciałabym poznać także inne sytuacje, w których zastosowano ten mechanizm.

\* \* \*

Podsumowując, podjęty w rozprawie doktorskiej Pani mgr Joanny Staškowiak problem badawczy jest wartościowy w sensie poznawczym, ale również – co należy podkreślić – istotny dla praktyki politycznej. Recenzowana dysertacja stanowi przykład umiejętnego połączenia politologicznego i prawnego obszaru badań, jako tych, które – zwłaszcza

w kontekście rozważań dotyczących analizy Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony – mają charakter komplementarny.

Dobrze oceniam również formalną stronę opracowania. Pani mgr Joanna Staškowiak z dużą swobodą i lekkością, używając fachowej terminologii omawia i definiuje trudne zagadnienia i problemy. Unika błędów i nie posługuje się zbyt unaukowionym, przerysowanym i niezrozumiałym językiem. Wnikliwie analizuje trudne zjawiska i procesy prowadząc przy tym logiczny, uporządkowany wywód. Kandydatka z sukcesem podołała wyzwaniu polegającemu na stworzeniu narracji dotyczącej kilku obszarów badawczych i zagadnień. Aparat naukowy stosowany jest przez Autorkę zgodnie z normami. Ponadto opracowanie opatrzone zostało dużą liczbą różnego rodzaju adekwatnych przypisów. Strona | 18

### **3. Uwagi i sugestie dotyczące rozprawy doktorskiej**

Pani magister nie udało się jednak uniknąć kilku usterek technicznych (tzw. literówki) oraz drobnych błędów językowych, stylistycznych. W moim przekonaniu, w celu udoskonalenia recenzowanego opracowania należałoby jednak poprawić te niedociągnięcia, które głównie mają charakter formalny.

Wyglądzenia stylistycznego wymagają m.in. takie sformułowania, jak np.:

- „Wszystkie te czynniki sprawiły, że Unia Europejska nie jest tradycyjnym systemem bezpieczeństwa zbiorowego ani wojskowym sojuszem obronnym. Buduje na promocji wspólnych wartości na zewnątrz i wielowymiarowym

pojmowaniu ryzyka, w którym tradycyjne zagrożenia o charakterze wojskowym schodzą na dalszy plan wobec niebezpieczeństw społecznych, politycznych czy ekonomicznych”. (s. 35) – albo zabrakło tu jakiegoś łączącego wyrazu albo chodzi o „bazuje?”

- niezręcznie brzmi również nieszczęsny „zapis” ustawy, traktatu, m.in. na s. 24, 28, 34, 67, 101, 127, 129, 192, 208, 228 (w języku prawniczym zapis może być testamentowy, źródła prawa mają artykuły, postanowienia, regulacje itp.);
- „Członkowie Parlamentu Europejskiego (...)” (s. 37, 43);
- „rozdział traktuje o genezie, narodzinach i rozwoju Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej”, (s. 39);
- „Jednocześnie cechy te wydają się nie współgrać z wymogami przejrzystości i deliberacji, jakie stawiają parlamenty (...)”, (s. 40);
- „Imponujące przeobrażenia w obszarze uprawnień Parlamentu to efekt negocjacji międzyinstytucjonalnych prowadzonych w latach 70. (...)”, (s. 41) oraz „Osiągnięcia PE, skutkujące zwiększeniem jego uprawnień, wydają się imponujące” (s. 42);
- „Obok niewielkich uprawnień traktatowych pozostaje sfera prowadzonych przez Parlament Europejski działań nieformalnych, które z czasem przerodziły się w stałe praktyki i doprowadziły do sytuacji, w której poglądy i preferencje PE były słyszane (...)”, (s. 48);
- niskie i wysokie zaangażowanie, (s. 13);
- „tzw. Amerykańskie plany budowy (...)”, (s. 28);

- w całej pracy zamiennie Autorka używa Rada Unii Europejskiej, Rada i RUE – zasadniej byłoby jednak posługiwać się jedną nazwą instytucji;
- „Parlamentarna funkcja nadzoru dochodzi do głosu”, (s. 65);
- „Powyższa argumentacja” i w następnym akapicie „Powyższe wyjaśnienia”, (s. 73);
- „(…) Parlament mógł mówić na zewnątrz jednym głosem”, (s. 95).
- „Analogiczną do SEDE rolę w stosunku do ministrów spraw zagranicznych zasiadających w Radzie powinien spełniać Wysoki Przedstawiciel”, rus. – wł. odgrywać rolę, (s. 96);
- „Bardzo realne wydają się problemy z przetworzeniem i analizą otrzymanych informacji” – wystarczy realne, (s. 126) oraz „Co bardzo istotne, (s. 128 i 170);
- „Jak podkreśla sama Podkomisja, niektóre spośród misji i operacji CSDP są przez nią „ściśle monitorowane” i „dostarcza posłom możliwości bezpośredniej obserwacji CSDP”, (s. 142);
- „ta aktualna nie zakłada gwałtownych, zachodzących z roku na rok wzrostów wydatków na CFSP. Owszem, przewidziano systematyczne zwiększanie wydatków” – wystarczyłoby „ich”, (s. 163);
- na s. 84 i 106 jest: „Oczywistym jest”, podczas gdy powinno być „Oczywiste jest”.

– Doktorantka zamiennie używa pojęcia Rada UE i Rada (od rozdziału 2.), po wejściu w życie Traktatu z Lizbony bardziej uzasadnione jest stosowanie terminu Rada;

- zbyt często w pracy Autorka wskazuje na „fakt”, jak również nadużywa rusycyzmu „iż”;
- nie do końca przekonuje mnie systematyka pracy – Autorka przyjęła, że numerując podrozdziały nie umieszcza na początku numeru rozdziału, co powoduje jednak pewien chaos. Czytelnik otwierając pracę na dowolnej stronie, zawsze musi jeszcze posiliłkować się spisem treści;
- korekty wymaga również zastosowanie łączników i dywizów – Autorka zazwyczaj poprawnie ich używa, w kilku miejscach jednak pojawiają się błędy, np. s. 235, 248.

Powyższe uwagi i zastrzeżenia nie podważają mojej pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej Pani mgr Joanny Staškowiak.

#### **4. Wniosek końcowy**

Recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr Joanny Staškowiak zatytułowana *Rola i znaczenie Parlamentu Europejskiego w kształtowaniu Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej* jest tak od strony metodologicznej, jak i merytorycznej dojrzałym dziełem. Stanowi wymierny i istotny wkład w rozwój nauk społecznych. Jest przykładem ambitnej twórczości naukowej z użyciem dobrego warsztatu badawczego.

Konkludując, stwierdzam, że oceniana rozprawa doktorska Pani J. Staškowiak spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim (art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki ( Dz. U. nr 65, poz. 595, z późn. zmianami).

Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani mgr Joanny Staškowiak do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

  
prof. nadzw. dr hab. Joanna Marszałek-Kawa